

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องศึกษาเรื่องของประเพณี วัฒนธรรม เพราะประเพณี วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่ได้คิดผลิตสร้างขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาในการดำรงอยู่และตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ซึ่งมีลักษณะที่ได้มาจากการเรียนรู้ มีการสั่งสมสืบทอด และปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นปกติวิสัย และเป็นมรดกสังคม ดังนั้น การเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณี ของชนกลุ่มใดหรือสังคมใดย่อมทำให้เข้าใจเรื่องราววิถีชีวิตของกลุ่มชนหรือสังคมนั้น วัฒนธรรม ประเพณี เปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนวิถีชีวิตของสังคมได้เป็นอย่างดี วัฒนธรรมดังกล่าว ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ความเชื่อ ภาษา ประเพณี และศิลปะ เป็นต้น (นฤมล แก้วเอียน, 2536 : 1) วัฒนธรรมพื้นบ้านถือเป็นมรดกเก่าแก่ที่สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่สมัยโบราณ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ปรากฏชัดเจน เช่น ที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ภาพเขียนสีที่ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีดังกล่าวส่วนใหญ่ จะกระทำกันโดยทางวาจาหรือการท่องจำ ส่วนการบันทึกเรื่องราวทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของตนเองไว้ในลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษรแทบจะไม่มีเลย (นคร พันธุ์ณรงค์, 2525 : 1)

ปัจจุบันการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมวันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ ฯลฯ การปลูกฝังเรื่องความเชื่อทางวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมอันดี ตลอดจนทั้งวัฒนธรรมในการดำรงอยู่ของสังคมต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ การอนุรักษ์ รักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ วัฒนธรรมตามวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาท้องถิ่น และสังคมในทุก ๆ ด้าน ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์สืบสานประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เช่น ประเพณีแห่ธงฉลองตรุษจีน ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้ผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมไทย-จีน ที่สืบทอดต่อมา ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อศึกษา สำรวจ วัฒนธรรม ประเพณี ที่ดีงามขึ้นมาเพื่อไม่ให้ประเพณีต่าง ๆ และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ สูญหายไปจากชุมชนเป็นการสร้างความรัก ความสามัคคีของคนภายในชุมชน ก่อให้เกิดความเข้มแข็งและเป็นการกระตุ้นเตือนให้เด็กและเยาวชน ตลอดจนประชาชนในชุมชนกลับมาสนใจและเรียนรู้ เพื่อที่จะอนุรักษ์สืบสานประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่ในชุมชนสืบไป

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากระบบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานจากภาคเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม มีผลทำให้สังคมบางกลุ่มยึดติดกับวัตถุนิยม ทำให้ค่านิยมของสังคมที่มีมาแต่เดิมผันแปรไปตามความเปลี่ยนแปลง ทำให้มรดกทางวัฒนธรรมของไทยเราแต่เดิมถูกละเลยทอดทิ้ง ผู้คนส่วนใหญ่ หันไปปรับเอาวัฒนธรรมแบบตะวันตกเข้ามาแทนที่ จนทำให้เกิดความสับสน และความไม่มั่นใจในเอกลักษณ์พื้นบ้านของตน ในสภาพการของการติดต่อสื่อสารระหว่างคนที่อยู่ห่างไกลรวดเร็วขึ้น ทำให้มีการถ่ายทอดผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชนชาติต่างๆ และสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของสิ่งแวดล้อมได้ สำหรับชาวบ้านที่อยู่ในเขตชนบทส่วนใหญ่จะรักษานับถือนิยม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา นิทานของเดิมไว้ได้นานกว่า ดังนั้นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับ ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้านนับว่าเป็นความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งเพราะนอกจากจะเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่น ได้อย่างถูกต้องอีกด้วย ชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นชุมชนหนึ่งที่น่าสนใจในเรื่องของประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ เนื่องจากชุมชนนี้มีความสมบูรณ์ครบรูปแบบ คือ มีวัด มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย มีสถานอนามัยประจำตำบล มีโรงเจ มีศาลเจ้าแม่ทับทิม สถานที่เหล่านี้มีส่วนสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในเรื่อง ความเชื่อ ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนได้หลายลักษณะ พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนตลาดบางหลวง เป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน และเป็นชุมชนที่สืบเชื้อสายมาจากชาวจีน ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการค้าขายเป็นหลัก และยังมีอาชีพอื่นบ้างแต่เป็นส่วนน้อย เช่น อาชีพทางด้านเกษตรกรรม คือ การทำนา ทำสวน ทำไร่ เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจลักษณะ และสภาพของชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เพราะชุมชนในตำบลนี้มีลักษณะการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน เป็นพื้นที่ซึ่งมีเส้นทาง ติดต่อกับตัวจังหวัดนครปฐม และเส้นทางคมนาคมอื่น ๆ รวมถึงกรุงเทพมหานครสะดวกและรวดเร็ว และมีแนวโน้มการสูญเสียวัฒนธรรมชุมชนได้เช่นกัน อันเนื่องมาจาก ความเจริญด้านการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะ การพัฒนาทางด้านวัตถุ เช่น ความเจริญทางการสื่อสาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยคาดหวังว่า ผลการวิจัยครั้งนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมอื่น ๆ ของชุมชนบางหลวง เพื่อประโยชน์ในการศึกษา การท่องเที่ยวและเป็นข้อมูลของหน่วยงานในการวางแผนอนุรักษ์ พัฒนา ปรับปรุง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนแห่งนี้สืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษา สํารวจ วัฒนธรรม ที่สำคัญ ของชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
- 2.2 เพื่อศึกษา สํารวจ ประเพณีที่สำคัญ ของชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
- 2.3 เพื่อจัดทำ คู่มือท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

3. ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องศึกษาสำรวจวัฒนธรรมประเพณีเพื่อจัดทำคู่มือท่องเที่ยวตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ครั้งนี้ เป็นทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นลักษณะของการสำรวจข้อมูล เพื่อนำไปจัดทำคู่มือท่องเที่ยวตลาดบางหลวง โดยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ทำการศึกษาพื้นที่ชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาเฉพาะ ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญ ของชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นวัฒนธรรม ประเพณี ที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมโดยมุ่งศึกษาด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) บริบทชุมชน ศึกษาประวัติความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพ สภาพทางสังคมและลักษณะประชากร สภาพทางเศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นข้อมูล ในการจัดทำคู่มือท่องเที่ยวตลาดบางหลวง
- 2) สักยภาพ ของชุมชนตลาดบางหลวง ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม ศึกษาถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวก
- 3) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาตลาดบางหลวง ศึกษาเกี่ยวกับ ความสนใจต่อสถานที่ท่องเที่ยว ความคิดเห็น โดยจะสอบถามนักท่องเที่ยว ด้านข้อมูลส่วนตัวของนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

4) วิเคราะห์ข้อมูลทางวัฒนธรรม ประเพณี ของตลาดบางหลวง เพื่อสรุปจัดทำคู่มือท่องเที่ยวตลาดบางหลวง

3.3 ขอบเขตด้านเวลา

ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตระยะเวลาในการศึกษา เป็นเวลา 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2552 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553

3.4 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

1) กลุ่มประชากร ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ ที่อยู่ในชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา กรรมการชุมชน กรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่รับผิดชอบปฏิบัติงานในพื้นที่ตลาดบางหลวง เช่น ครู อาจารย์

2) ศึกษากลุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยว จำนวน 50 คน ซึ่งเป็นตัวแทนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2553

3) ศึกษากลุ่มตัวอย่าง จากประชาชนผู้อยู่ในชุมชนตลาดบางหลวง จำนวน 40 คน เพื่อแสดงความคิดเห็นด้านความพึงพอใจต่อคู่มือท่องเที่ยวตลาดบางหลวง

4. แนวทางการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้แนวทางการวิจัยแบบผสมผสานคือในเบื้องต้นจะเป็นแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลทางวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนตลาดบางหลวง เพื่อนำไปสรุปวิเคราะห์เพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวตลาดบางหลวง

ขั้นตอนต่อมา เป็นแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ คือ จะสอบถามนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยวตลาดบางหลวง จุดประสงค์เพื่อทราบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวตลาดบางหลวง ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ว่ามีความคิดเห็นอย่างไร

และลำดับสุดท้าย นำคู่มือท่องเที่ยวตลาดบางหลวง ที่ผู้ศึกษาได้จัดทำขึ้น เพื่อนำไปให้ประชาชนในตลาดบางหลวง แสดงความคิดเห็นว่า มีระดับความพึงพอใจอย่างไร ในรูปแบบของการตอบแบบสอบถาม

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

วัฒนธรรม หมายถึง วัฒนธรรมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งวัฒนธรรมได้แก่ ลักษณะที่บ่งชี้ถึง สิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ในทางความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ขนบธรรมเนียมประเพณี และรวมไปถึงความเจริญงอกงามทางวัตถุและ

ไม่ใช่วัตถุ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นซึ่งเป็นความเจริญในทุก ๆ ด้านทั้ง สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

ประเพณี หมายถึง เฉพาะประเพณีที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นในชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งประเพณีได้แก่แนวทางปฏิบัติของคนส่วนใหญ่ในสังคมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา จนกลายเป็นแบบอย่างของความคิดและการกระทำของสังคมนั้น

ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่รวมกันในพื้นที่ชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน เช่น มีความรู้สึก ความเชื่อ ศาสนา ที่ใกล้เคียงกัน

คู่มือท่องเที่ยว หมายถึง คู่มือท่องเที่ยวในชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเน้นเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญ ของชุมชนตลาดบางหลวง

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยว ที่มุ่งในการให้นักท่องเที่ยวได้เห็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความรู้ และความสามารถในการทำมาหากิน ของชุมชนบริเวณตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

สิ่งดึงดูดใจ หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวตลาดบางหลวง เช่น รูปแบบของสถาปัตยกรรม ศาสนสถาน อาหาร วิถีชีวิต เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในด้านต่าง ๆ ในการเดินทางมาท่องเที่ยวตลาดบางหลวง เช่น ห้องสุขา ห้องน้ำ สถานที่จอดรถ โทรศัพท์สาธารณะ เป็นต้น

การเข้าถึง หมายถึง การเดินทาง การคมนาคม ถนน การขนส่ง หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่สามารถนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังตลาดบางหลวง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

6.1 ทำให้ทราบถึง วัฒนธรรมที่สำคัญ ของชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เพื่อนำไปเป็นข้อมูลจัดทำคู่มือท่องเที่ยว

6.2 ทำให้ทราบถึง ประเพณีที่สำคัญของชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เพื่อนำไปเป็นข้อมูลจัดทำคู่มือท่องเที่ยว

6.3 ได้คู่มือท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนตลาดบางหลวง ตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว